

conservar jovent. No les te poria dir, tantes són; sàpies, *però*, breument, que untades hi van e pus untades en tornen» (*Somni* III, *NCl.*, 113.18); «e-ls mesquins dels marits conviden-les a taula de ço que-ls deurien lunyar; si-u fehyen, *però*, per tal que tost esclatsen, bé obrarien ---», id. (més en Fabra, *Gram.* 1912, § 152, p. 209); i Par, *Sint. de BMetge*, § 1223. Us que sempre continuà vigorós a Mallorca, i ni en el Continent no desaparegué, si bé tornant-s'hi més rar; p. ex. en un clàssic del nostre Dret públic: «Nos --- venerabilem N. --- oconomum nostrum constituimus --- Deu-se, *però*, advertir que --- ha de ser alguna persona idònea», L. de Peguera, *Pràctica de Corts*, 1632, 82.11. Però s'hi havia anat tornant més rar.

En venir la Renaixença, la llengua literària el restaurà pertot, molt naturalment i amb l'èxit més complet; car si bé encara escassejà en els prosistes del Continent, fins els de llenguatge idiomàtic, ja Verdguer obria el foc en l'esborrall de l'*Atl.* de 1867: «Ja a l'Europa salvatge, y a l'Àfrica poguérem / com dues vedelletes, llijera a nostre jou; / Grècia, *però*, al brugit de nostres armes, nada, / creixia y va acararse'ns un jorn, espasa en mà / ---» (II, 44a), «Adressant-se en les ones, *però*, d'Andalusia, / veu, entre cel y aygua, la costa negrejar» (embrió d'un cant VIII, 20a en l'esborrall de l'*Atl.* de 1867, p. 25 del facsímil). I si bé és cert que suprimí el mot canviant aquestes estrofes, en la versió definitiva, bé quedà en aquesta en un bell pasatge: «aquí estengué sos marges lo continent hesperi: / quins mars o terres foren ses fites, ningú ho sap; / lo sol, *però*, que mira d'un cop d'ull l'hemisferi, / era petit per veure'l a pler, de cap a cap» (I, 3c).

I aviat seguiren els millors escr. de totes les tendències, com Prat de la Riba, Coromines, Rovira Virgili, i fins Maragall i Noller: «La qüestió, *però*, era anar allunyant, aplanant, l'espetec», «sonava, *però*, la primera campanada de la Borsa, y aquests arrancavan a córrer via avall», *La Febre d'Or* (1892, III, pp. 114, 193). En el S. xx ha quedat com una noble conquesta, generalment acceptada i de curs comú, en la llengua literària tant de tot el Continent com de les Illes.²

Ja no hi queda més que una petita diferència geogràfica. En el Continent no s'usa ni sembla digna d'admetre's més que en posició intercalada, i no final de frase, mentre que a les Illes també això és freqüent:^{3 45} «jo no us hi podria acompanyar, *però*»; potser encara més a Eiv. («Si en volem --- —Són molt cares, *però*?» (St. Joan de Portinatx, 1963).

Emperò [Hom.]: «*Ex una parte enim cognovimus et ex parte prophetamus*: de la una part conoxem e de l'altra prophetam: ço és que conoxem aquest segle, que és nient, *emperò* prophetam lo regisme de Déu, lo qual és perfeita causa», 2v7; «volgren, *emperò*, los ditz prohomes que-l dit adordonament dur aytant de temps com als còssols --- de Perpenyà playrà», c. 1284 (RLR IV, 363); «que negú jueu no gaus jugar en negú joc de daus --- en altre temps: *emperò* lo batlle de Perp. deja donar ad eyls licència de jugar en lurs festes e en lurs noces ---», a. 1295 (RLR V, 81). I seguí usant-se fins en el període més clàssic, de manera que

també es troba en BMetge «alguns, *emperò*, afermen que no li aparec l'ànima de Samuel, mas un diable en forma sua», BMetge (*Somni* I, *NCl.* I, 56.23). Tenia gran raó Fabra en donar preferència al simple, *però*, intercalat, més elegant i manejaeble, però fóra impossible sospitar que *emperò* sigui manllevat del castellà, on no és pas més antic [mj. S. XIII].

No era menys usual en Eiximenis; de vegades darrerere puntuació forta (punt, p. ex.): «cové que hom faça --- avent esguart --- a la circumstància del cas, segons ell se mostra; *emperò* dir-t'e lo que conseyla Salústius ---», *Dones*, § 53, fº 41r.2.36; «e, per contrari, uns homes dolents --- encara que per tots temps sien vists avançar --- *emperò* ells a la final ---», *Do. Comp.* (CoDoACA XIII, 317.12); d'altres vegades el posa darrerere puntuació feble, cas en el qual traduiríem 'i tantmateix, i no obstant': «car, com tothom se guart de comprar gat en sac, ne de comprar ço que no sap, *emperò* la muyller pendràs que no saps si és ab seny o orada», «més valria tostamps sostenir malaltia que no perseverar ab fembra endyablada o desrahonada, o que sia sutza o reguanyada, *emperò* moltes ne són d'aytals», *Dones*, cap. 31 (fº 29 vº 1.19 i 35);⁴ darrerere bé: «si ajustar-hi volets les dites dues rahons, hages-les per accessòries e inductives: bé, *emperò*, pots haver ferma sperança en Déu, que per les dites e altres bones obres que faces, Déus te endreçarà ---» (*Do. Comp.*, id., 317.2); «la Philosophia dix --- tu saps que lo món és regit per Déu, *emperò* encara t'o provaré per dues rahons ---», *Boeci* (Ag., 161).

A mj. S. XIX ja era bastant usat, en intercalació, en l'estil conservador d'un pròcer del Nord: «les femades del rossam / vajan pudrides al camp; / les que, *emperò*, dóna el bou / no tarden en ser-hi prou» en la preceptiva geòrgica de l'empordanès Fages de Romà, c. 1850.

Combinat amb *mas*, el trobem en força escr. clàssics: «Anam oir la Missa a la esglea major d'Alagó, e --- fo aquí don Ferrando, e D. G. de Muntcada, e D. P. Ahonés, e D. P. F. d'Agagra e D. Nuno, qui-s pensave que fos de la nostra partida, *mas emperò* tots eren uns», «*mas emperò* a bon respit lo podem tenir d'armes», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 37, 100).

En Joanot Martorell trobem sobretot la forma composta: «bona cosa seria aquexa, dix la Comtessa; *emperò* veig que aquest càlzer de dolor a beure s'ha», «e alçaren altre per rey, *emperò* per tot açò ells se armaren com si haguessen a dar batalla»; «tot açò era de cuyro negre, e les pedres de cuyro blanc --- e totes eren plenes d'íns d'arena; *emperò*, senyor, si dava a negun home d'armes plegat lo metia a terra; yo seré contenta de fer-ho: *emperò* vull saber lo que desijau haver de mi», «*emperò* a la gran amor no-y és res difícil o greu, sinó ésser no amat» (Ag. I, 16, 68, 134; II, 85, 166). Menys sovint *però*: «Ay, mesquina —dix la Infanta—, de aquest grosser que encara no-m sap contentar un poc la voluntat—; *però* ella no curà de res, sinó que ixqué fora de la ciutat, e trobà un laurador: apartà-l un poc, e demanà-li si prop de allí havia algun riu ---» (Ag. I, 347). Mentre que el cas que en